

Магістр 1 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЛІЗИНГ ЯК ЗАСІБ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто специфіку лізингових операцій та особливості застосування їх у фармацевтичному виробництві, а також досліджено стан ринку лізингових послуг в Україні.

Аннотация. Рассмотрены специфика лизинговых операций и особенности их применения в фармацевтическом производстве, а также исследовано состояние рынка лизинговых услуг в Украине.

Annotation. The specificity of leasing transactions and particularities of their use in pharmaceutical production are considered as well as the state of leasing service market in Ukraine is examined.

Ключові слова: лізинг, основні фонди, амортизація, банківський кредит, податкова пільга.

В умовах інтеграції України у світову економічну систему особливу актуальність має розвиток лізингу в Україні та формування лізингового ринку як одного з економічних рішень, що дозволить країні та окремим її секторам економіки досягти максимальних економічних вигод і запобігти негативним наслідкам такого процесу [1].

На сучасному етапі розвитку лізингових відносин проблеми організації та регулювання лізингу привертають увагу багатьох фахівців, про що свідчить значна кількість наукових публікацій, присвячених цій темі. Різні аспекти лізингової діяльності висвітлювали у своїх працях Годованець О. В. [2], Яковлев Д. В. [3], Ложачевська О. М. [1], Н. Лісовська [4], Кущик А. П. [5] та ін. Однак, оскільки сучасні соціально-економічні процеси зазнають постійних змін, то умови здійснення лізингових операцій, у тому числі з комунальною власністю, які не завжди мають позитивний характер, потребують швидкого реагування і недостатньо вивчені. Ряд актуальних питань щодо оцінки та розвитку лізингу потребує додаткового дослідження.

Метою дослідження є розгляд проблем та перспектив розвитку лізингу в Україні, а також особливостей здійснення лізингових операцій у фармацевтичному виробництві. Мета розкривається через такі завдання: визначити сутність лізингу, розглянути операції з надання основних засобів у лізинг як елемент інноваційної політики на підприємствах, що спеціалізуються на виробництві лікарських препаратів, а також дослідити стан сучасного лізингового ринку.

Об'єктом дослідження є поняття лізингу та його роль у господарській діяльності підприємства, предметом дослідження – напрями вдосконалення ринку лізингових операцій в Україні.

Сучасний стан вітчизняної економіки характеризується фінансовою нестабільністю, що ускладнюється рівнем зносу основних засобів [4, с. 30]. Зношеність основних засобів українських підприємств складає 75 – 85 %, при цьому значною є питома вага морально застарілого устаткування, ефективність використання якого є досить низькою. Підприємства потерпають від нестачі фінансових ресурсів в оновлення виробництва, серед яких – як власні, так і запозичені джерела фінансування [1].

Серед фінансових інвестиційних джерел великої уваги заслуговує лізинг. На думку Яковлева Д. В., саме лізинг може стати одним з варіантів вирішення зазначених проблем, який об'єднує всі елементи зовнішньо-торгівельних, кредитних та інвестиційних операцій [3].

Датою народження лізингу вважають 1954 р., коли звичайна оренда отримала можливість використання прискореної амортизації предмета оренди [6], хоча згадки про лізинг датуються 4000 р. до н. е. Виникнення його як особливого виду бізнесу засноване на можливості розділення компонентів власності на дві важливі правочинності – користування річчю, тобто застосування її згідно з призначенням з метою дістати прибуток та інші вигоди, і саме право власності як правове панування особи над об'єктом власності [3].

Упровадження лізингу дає змогу здійснювати оновлення основних фондів та ефективно їх використовувати, а також більш повно фінансувати капіталовкладення, зберігаючи при цьому фінансову незалежність підприємств. У своїй праці Ложачевська О. М. зазначає, що лізинг може дати потужний поштовх процесам приватизації, конверсії, оновлення технологічного парку існуючих підприємств і створення нових виробництв, оптимізувати використання наявного машинного парку і на вигідних умовах отримати найсучасніше вітчизняне та зарубіжне устаткування [1].

У світовій практиці немає єдиного визначення терміна "лізинг". Податковий кодекс України визначає фінансовий лізинг як господарську операцію, що здійснюється фізичною або юридичною особою і передбачає передачу орендарю майна, яке є основним засобом і придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу. Об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 % його первісної вартості, а орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі [7].

За визначенням Європейської федерації національних лізингових асоціацій під лізингом розуміється оренда основних засобів виробництва (машин, устаткування, заводів, транспортних засобів, конторського обладнання, складських приміщень тощо), а також інших товарів для їх використання у виробничих цілях орендарем, у той час як орендодавець зберігає право власності на них до кінця угоди [1].

Предметом договору лізингу може бути неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Не можуть бути предметом лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їхні відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці). Майно, що перебуває в державній або комунальній власності та щодо якого відсутня заборона передачі в користування та/або володіння, може бути передане в лізинг [7].

Лізинг як складне соціально-економічне явище виконує багато різноманітних функцій, найважливішими з яких є такі: фінансова, виробнича, збутова, інвестиційна [3].

У світовій економіці лізинг займає друге місце за обсягами інвестицій після банківського кредиту. На відміну від традиційного банківського фінансування, він спрямований на вирішення проблем нестачі капіталу та проблем ліквідності, з якими часто стикаються й українські підприємства [4, с. 29].

Поряд із банківським кредитом лізинг має ряд переваг. Так, процедура та терміни розгляду лізингової заявки є значно простішими та швидшими від таких, що необхідні при укладанні кредитної угоди, а максимальне фінансування лізингової угоди складає 84 місяці з можливістю індивідуального продовження, в той час як банківського кредиту – 24 місяці. При придбанні устаткування у лізинг кредиторська заборгованість не збільшується, оскільки обладнання одразу зараховується на баланс підприємства. Окрім того, лізингові платежі зменшують величину оподаткованого прибутку, оскільки вони в повному обсязі відносяться на собівартість продукції (робіт, послуг). Лізингові платежі можуть бути максимально адаптованими до інтересів лізингоодержувача і термінів окупності інвестицій, але загальна сума та рівномірність кредитних платежів встановлюються на договірних засадах. Натомість у кредитному договорі встановлюється сума і строк погашення кожного платежу, а також обумовлюються штрафи або пені за прострочення виплат [5, с. 156].

У міжнародному контексті протягом останнього десятиліття спостерігається динамічне зростання лізингових операцій як в абсолютному, так і у вартісному значеннях. Загалом європейський ринок лізингових послуг налічує понад 1 300 лізингових компаній [4, с. 32]. Висока концентрація обсягів лізингових операцій припадає на декілька країн-лідерів, серед яких США, Японія, Великобританія, Італія, Німеччина, Франція, а це 80 % світового обсягу лізингових операцій [2, с. 18]. Лізингові операції у цих та інших розвинених країнах становлять 25 – 30 % від загального обсягу виробничих інвестицій [4, с. 32].

Годованець О. В. відмічає, що в Україні розвиток фінансового лізингу значно відстає від світової практики, що пов'язано з недостатньою розробкою теоретичних питань лізингових відносин і недооцінкою його значення у розвитку реального інвестування.

Розвиток фінансового лізингу та рівень його проникнення на український фінансовий ринок залежать від впливу податкових факторів. Як свідчить досвід США, причиною швидкого розвитку лізингу виступають податкові пільги: прискорена амортизація та інвестиційна податкова пільга [2, с. 23].

Введений у дію з 01.01.2011 р. Податковий кодекс України обумовлює суттєвий вплив на розвиток лізингових операцій за рахунок податку на прибуток та ПДВ. Завдяки нововведенням Податкового кодексу України регулювання лізингових операцій стало більш прозорим. Звільнення від оподаткування ПДВ процентів та комісії в складі лізингового платежу у межах договору фінансового лізингу, а також зменшення бази оподаткування ПДВ при постачанні товарів за договорами фінансового лізингу відповідає законодавчій практиці усіх розвинутих країн [3]. Це дозволить підвищити привабливість та доступність лізингових послуг, поставивши їх у рівні умови з банківськими та іншими фінансовими послугами [2, с. 23].

Найбільший ефект від збільшення фінансування лізинговими компаніями є непрямим: за оцінками різних експертів, збільшення основних засобів на 1 грн протягом 5 років дає економічний ефект з надходження платежів до бюджетів різних рівнів на суму 1 грн. Відповідно оцінити непрямий економічний ефект від інвестицій на еквівалент 20 млрд дол. США можна в еквіваленті 160 млрд грн бюджетних надходжень протягом найближчих 5 років [8].

На даному етапі ринок лізингу в Україні активно розвивається, хоча фінансова криза чи

не найбільше торкнулася цієї сфери фінансового ринку [9]. Незважаючи на те, що у 2010 р. на ринку фінансового лізингу спостерігалось значне скорочення кількості лізингових програм, підвищення вимог до лізингоодержувачів та зростання відсоткових ставок за лізинговими угодами, даними Держфінпослуг, за перше півріччя 2011 р. лізингові компанії уклали нових договорів більше, ніж на 4 млрд грн, що у два рази вище показників аналогічного періоду 2010 р. Крім того, станом на 01.07.2011 р. лізинговий портфель компаній досяг 31,9 млрд грн – максимальний показник в історії. За підсумками року очікується, як мінімум, тридцятивідсоткове зростання ринку [10].

Основна причина нинішнього зростання ринку – поступове відновлення економіки, точніше, її окремих галузей. За останній рік активізувалися сільгоспвиробники, будівельні компанії, особливо ті, у яких висока ступінь залученості в процес підготовки до Євро-2012, а також фармацевтичний сектор. Активно користуються лізингом представники сфери послуг та перевізники. У переважній більшості у лізинг беруть сільськогосподарську та будівельну техніку, автомобілі, обладнання [10].

Що стосується безпосередньо галузі охорони здоров'я, то її розвиток характеризується необхідністю постійного підвищення продуктивності медичних послуг в умовах обмеження первинних ресурсів. З огляду на те, що рейтинг України за індексом технологічного рівня засвідчує подвійне відставання від промислово розвинутих країн у галузі постійно здійснюється організаційна перебудова системи охорони здоров'я з метою підвищення ефективності використання наявних ресурсів. На думку більшості дослідників та практиків, це повинно відбуватися шляхом стимулювання інноваційної діяльності [11].

Сфера прикладання державою зусиль щодо забезпечення інноваційного розвитку не вичерпується лише інвестиційною та структурно-галузевою політикою, тому що інноваційний компонент є складовою фактично кожного напрямку економічної політики.

Слід зазначити, що у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я також упроваджуються інноваційні проекти, у тому числі такі, що спрямовані на переоснащення фармацевтичних підприємств сучасним високопродуктивним обладнанням.

Одним зі способів інвестування інноваційної діяльності, на який необхідно звернути увагу щодо можливості застосування у галузі охорони здоров'я, є застосування лізингових операцій, як відзначає Пашков В. М. [11]. Цей спосіб використовують, коли організація, що має вільні фінансові кошти, може брати участь у фінансуванні проектів інших фірм, коштів яких для їх повного фінансування недостатньо. Йдеться про освоєння великих технічних новацій, що вимагає придбання дорогого обладнання. За схемою лізингу беруть у довгострокову оренду сучасне устаткування, діагностичну апаратуру, цілісні технологічні комплекси, медичне устаткування, вимірювальні прилади тощо. Після закінчення терміну лізингового договору та виплати орендарем повної вартості майна й обговорення відсотків це майно стає власністю відповідного лікувально-профілактичного закладу або фармацевтичного підприємства або, якщо це обумовлено умовами договору, повертається лізингодавцю.

Використання лізингових операцій для інвестування інноваційних проектів у галузі охорони здоров'я повинно бути вигідним для всіх учасників лізингового договору. Для лізингодавця це один зі способів ефективного вкладення капіталу, ризик втрати якого невисокий, оскільки обладнання залишається на балансі лізингодавця протягом дії договору. Лізингоотримувач, наприклад фармацевтичне підприємство, має змогу одержати устаткування і почати нове виробництво без великих витрат, які на першому етапі покриває лізингова компанія, при цьому

однією із форм їх наступного повернення може бути продаж нової інноваційної продукції за обумовленими цінами, виробленої на обладнанні, що взяте на умовах лізингу, а також зменшити базу оподаткування і податкові платежі, оскільки лізингові платежі вважають собівартістю продукції. Лікувально-профілактичні заклади матимуть можливість розстрочки платежів за отриману нову медичну техніку [11].

Негативним показником для ринку лізингових операцій є те, що впродовж 2011 року різко скоротилися терміни дії лізингових договорів. Якщо раніше більшість договорів полягала на строк від п'яти до семи років, то тепер – від трьох до п'яти років. Серед джерел фінансування лізингових компаній основним є залучені кошти (85,2 %). Частка власних ресурсів знизилася до 14,61 % у 2011 р. порівняно з 2010 р. [10].

Поступово в Україні набирає обертів міжнародний фінансовий лізинг. Свідченням цього є підписання угоди про довгострокову співпрацю у 2010 р. між ВАТ "Промагролізинг" і виробничо-лізинговим підприємством "Украгроспостач". Умовами угоди передбачено поставку в міжнародний фінансовий лізинг продукції білоруських підприємств-виробників [12].

Отже, можна стверджувати, що лізинг виступає конкурентним фінансовим продуктом, сприяючи підвищенню інвестиційного потенціалу України, а також стимулюючи міжнародну співпрацю в інвестиційній сфері [2, с. 23], у тому числі у сфері фармацевтичного виробництва. Розвиток лізингу, сприяючи збільшенню обсягів виробництва і торгівлі основними засобами, зростанню окремих товаровиробників, створенню нових робочих місць, у кінцевому підсумку збільшує податкові надходження до бюджетів усіх рівнів та позитивно впливає на динаміку ВВП країни.

Для усунення чинників, стримуючих розвиток лізингу в Україні, які визначені у роботі Яковлева Д. В. [3], необхідно проводити подальші дослідження у сфері лізингових операцій з метою удосконалення законодавчої бази (потребують спрощення процедури повернення майна, сплати ПДВ на нове обладнання при тимчасовому його ввезенні на територію України), розробки системи оподаткування, яка б стимулювала даний вид бізнесу, залучення до лізингової діяльності комерційних банків та ін.

Наук. керівн. Глєбова Н. В.

Література: 1. Ложачевська О. М. Здійснення міжнародних лізингових угод на ринку автовиробництва [Електронний ресурс] / Ложачевська О. М. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prei/2011_31/Xoma.pdf. 2. Годованець О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового лізингу в Україні [Електронний ресурс] / Годованець О. В., Башуцький Б. В. // Наука й економіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 18–25. – Режим доступу : [http://kheu.km.ua/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%201%20\(21\).pdf](http://kheu.km.ua/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%201%20(21).pdf). 3. Яковлев Д. В. Визначення основних проблем та перспектив розвитку лізингу в Україні [Електронний ресурс] / Яковлев Д. В. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prei/2011_31/Akovlev.pdf. 4. Лісовська Н. Розвиток ринку фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс] / Лісовська Н. // Товари і ринки. – 2010. – Вип. 1. – С. 29–36. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tovary/2010_1/4.pdf. 5. Кущик А. П. Сучасний стан та проблеми розвитку лізингу в Україні [Електронний ресурс] / Кущик А. П., Гергель Є. І. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. 1. – С. 153–158. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/eco/2010_1/153-158.pdf. 6. Товариство з обмеженою відповідальністю "Райффайзен Лізинг Аваль" / Офіційний сайт. – Режим

доступу : www.rla.com.ua. 7. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. 8. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування та інших законодавчих актів України щодо регулювання окремих операцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=37854. 9. Бабенко І. Ринок лізингу відновлюється [Електронний ресурс] / Бабенко І. // Діловий вісник. – 2011. – Вип. 7. – Режим доступу : <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2011/dv1107092.ua.html>. 10. Руденко В. Большими шагами: рынок лизинга в Украине переживает ренессанс [Электронный ресурс] / Руденко В. – Режим доступа : <http://www.leasing.org.ua/ua/publications/?pid=4022>. 11. Пашков В. М. Проблеми правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я (господарсько-правовий контекст). – К. : МОРІОН, 2009. – 448 с. 12. Крапивина Л. Лизинговые компании Беларуси и Украины подписали соглашение о долгосрочном сотрудничестве [Электронный ресурс] / Л. Крапивина // Информационное агентство "БЕЛТА" – Режим доступа : <http://www.pal.by/publications/36/>.